

EEN PUT, TREFPUNT VOOR EEN HUWELIJK

Vertrouw op eigen inzicht niet

ABRAHAM ZOEKT VOOR ZIJN ZOON IZAK EEN VROUW. Die mag beslist niet uit de omringende volken komen. Hij stuurt daarom zijn slaaf naar zijn thuisbasis Haran om daar een geschikte bruid te vinden. Een slaaf die deze verantwoordelijke taak mag uitvoeren; dat zegt veel over de verhouding tussen heer en slaaf. Let wel, Izak zoekt niet zelf een vrouw uit, die wordt voor hem uitgezocht door een oudere man. Hierdoor voorkomt Abraham dat amoureuze gevoelens een rol spelen bij de keuze. De dienaar beoordeelt een vrouw op kwaliteit en niet op liefde. Maar bovenal vraagt hij om Gods leiding. Hij maakt dit heel concreet, hij stelt God voor om een vrouw aan te wijzen die niet alleen hém water geeft, maar ook de hele karavaan van water voorziet.

Het verhaal is wel bekend. Wie gaat er nu op stap om een bruid te zoeken zonder een passende bruidsschat? De bruidsschat die Abraham meegeeft is een prins waardig (Gen. 23: 6 *Luister naar ons, mijn heer, u bent een vorst van God in ons midden*), want de karavaan telt maar liefst 10 kamelen. Daar bij een put ontmoet hij een jonge huwbare vrouw. Hij vraagt haar om wat water. Zij geeft niet alleen de dienaar te drinken, maar ook zijn gevolg en de tien kamelen. Haal maar eens water voor 10 dorstige kamelen. Dit zegt veel over de fysieke gesteldheid van Rebekka en het bewijst dat hij de juiste vrouw ontmoet heeft, want was dit niet wat hij van God gevraagd had? Met dure geschenken gaat Rebekka naar huis. Haar broer Laban snelt naar de put en nodigt de karavaan uit. De dienaar komt onmiddellijk ter zake zonder langdurige plichtplegingen en handjeklap zoals gebruikelijk was. De zakelijke kant wordt binnen een paar uur afgehandeld. Laban speelt in dit alles een belangrijke rol. De volgende dag wil de dienaar van Abraham al weer vertrekken. Zo'n kort verblijf was eigenlijk uiterst onbeleefd, maar Rebekka mag zelf de beslissing nemen: *Toen zeiden zij: Laten we het meisje roepen en haar mening vragen. Zij riepen Rebekka en vroegen haar: Wil je met deze man meegaan? Zij antwoordde: Ik zal meegaan* (Gen. 24: 57-58).

Wat zegt ons dit verhaal? De dienaar vraagt Gods hulp en God stuurt aan. Rebekka is de juiste vrouw; ze is sterk, onafhankelijk en doortastend.

Haar doortastende karakter zien we terug bij het ontfutselen van het eerstgeboorterecht. De blinde Izak heeft het voornemen om zijn oudste zoon de zegen die bij het eerstgeboorterecht hoort te geven. Maar Rebekka neemt het voortouw om de jongste (Jakob) vóór de oudste (Ezau) te zetten. De eerstgeborene wordt de onaanzienlijke. Een bekend verhaal dat tot veel spanningen in het gezin leidt.

Een generatie later moet voor deze tweeling een vrouw gevonden worden. Beide geschiedenissen lopen verrassend parallel, maar ook de contrasten zijn enorm. Ezaü zoekt zijn eigen vrouwen uit en wel uit de omringende volken, zeer tegen de zin van zijn ouders. Ja, Ezaü was er vroeg bij. Jakob heeft nog geen vrouw.

Om de huiselijke spanningen te ontlopen en een goede vrouw voor Jakob te vinden sturen zijn ouders hem naar zijn oom Laban in Haran. Wie zoekt een vrouw zonder een goede bruidsschat? Jakob wel! Zijn vertrek lijkt meer op een aftocht of een vlucht. Dit blijkt duidelijk uit de woorden van Rebekka: *Nu dan, mijn zoon, luister naar mijn stem: Sta op, vlucht naar Haran, naar mijn broer Laban, en blijf enige tijd bij hem, totdat de woede van je broer bedaard is. Als de boosheid van je broer bedaard is en hij vergeten is wat je hem hebt aangedaan, zal ik een bode sturen en je vandaar terug laten halen* (Gen. 27: 43-45).

Slechts met de zegen van de eerstgeborene, maar met lege handen gaat hij op pad. Voor hem geen kamelen, geen bruidsschat of dienaren die hem vergezellen.

In Haran aangekomen zit ook hij bij een put (Gen. 29). Drie kuddeën liggen daar midden op de dag bij de put. Nu blijkt dat Jakob een goede herder is. Hij verwijt de herders dat ze de kuddeën moeten drenken en laten grazen. Maar zij wijzen hem op een grote steen op de put die ze niet zonder extra helpers eraf kunnen krijgen. Wat ziet hij dan? Er komt een jonge vrouw met een kudde schapen aan, het blijkt Rachel de dochter van zijn oom Laban te zijn. Vers 10 benadrukt die familierelatie maar liefst drie keer. Hij is op stel en sprong verliefd. Gods leiding vragen is er niet bij. Bij het zien van de kudde van Laban wordt de herder in hem wakker. Hij rolt nota bene in zijn eentje de steen van de put en geeft de dieren van zijn oom te drinken. Een wisseling van rol; eerst was het Rebekka die de kamelen drenkte en nu is het Jakob die de schapen water geeft. Dan pas geeft hij uiting aan zijn gevoelens en vertelt hij Rachel wie hij is. Rachel rent naar huis en brengt het verhaal over. Laban snelt ook naar de put, verwacht hij weer een schat? Dan komt hij bedrogen uit. Jakob praat Laban bij, maar de hoop op een schat een prins waardig, is vervlogen. Wat Laban wél zeker weet, is dit: die Jakob is als arbeider goud waard.

In vers 14 lees je bijna de teleurstelling. Jazeker, (het ondertoontje mis je vaak in een vertaling) je bent familie en dus neemt hij zijn neef tijdelijk in huis. Familierelaties zijn tenslotte het cement van de maatschappij. Maar de relatie oom-neef drukt hij naar de achtergrond. De verhouding is meer een van werkgever-werknemer. Zonder dat Jakob het aanvankelijk merkt, belandt hij van een gastvrij huis in het 'diensthuis' van Laban. Hosea beschrijft het als een slavenhuis (H. 12). Hij vergelijkt de tijd bij Laban met de tijd van Israël in Egypte. Woorden als 'loon' en 'werken' komen steeds terug. *Toen zei Laban tegen Jakob: Omdat je familie van mij bent, hoef je toch niet voor niets voor mij te werken? Vertel mij maar wat je loon moet zijn.* Geheel in zijn eigen lijn verkiest Jakob de jongste dochter boven de oudste. Ik zal zeven jaar voor u werken om Rachel, uw jongste dochter. Hier gaat in de vertaling iets verloren: Jacob zegt 'jongste', letterlijk 'kleine', hij drukt

daarmee enkel het leeftijdsverschil uit. Hij omzeilt zo het eerstgeboorterecht van Lea. Denkt hij aan zijn eigen situatie vroeger? Laban antwoordt duister en cryptisch: *Het is beter dat ik haar aan jou geef dan dat ik haar aan een andere man geef. Blijf bij me.* Let op, Laban zet hier een val, hij noemt de naam van zijn dochter niet. Na 7 jaren die voor Jakob maar enkele dagen leken, eist Jakob zijn vrouw op. Waarom een termijn van 7 jaar? Een Hebreeuwse slaaf mocht je zes jaar houden, maar in het zevende jaar moest hij zijn vrijheid terugkrijgen (Deut. 15: 12).

's Nachts brengt Laban een gesluierde Lea naar Jakob. Die tast -net als destijds zijn vader- in het donker. De ontsteltenis is de volgende dag groot. Hij heeft Lea tot vrouw genomen. Jakob roept Laban ter verantwoording. Het antwoord van Laban onderstreept heel scherp de juridische rechten van zijn dochters. *Zo doet men niet bij ons dat men de jongste [geringe, onbeduidende] vóór de eerstgeborene (!) ten huwelijk geeft.* Daarmee snoert Laban Jakob de mond en slaat hij hem alle wapens uit handen. De ondertoon is: dat kunstje dat je thuis uithaalde, flik je mij niet! Juridisch heeft hij misschien gelijk, maar moreel is het verwerpelijk. Hij had het Jakob anders voorgespiegeld.

Opvallend is ook hoe Laban zelfs zijn eigen dochters behandelt. Ze worden als pionnen ingezet. Hij maakt een gelukkig huwelijk voor beide vrouwen onmogelijk. De strijd tussen de zussen om de liefde van Jakob komt later overduidelijk in de namen van de kinderen naar voren. Ook Jakob zit in een onmogelijke positie. Hij wil en zal Rachel hebben. Dan nog maar 7 jaar erbij. Blijf enige tijd bij Laban had zijn moeder gezegd. Laban heeft zijn gastarbeider nog voor minstens 7 jaar onder wurgcontract. Hij rekt het verblijf van Jakob bewust zo lang mogelijk om van hem te profiteren. Laban, zijn naam betekent 'wit', maar zijn daden zijn duister. Eigenbelang staat bij Laban voorop.

Het contrast is groot tussen enerzijds de slaaf van Abraham en anderzijds prins Jakob. De eerste gaat planmatig te werk en vraagt Gods leiding. Hij stelt zich ten dienste van zijn goede heer en van God. Jakob vlucht zonder veel voorbereiding, hij vertrouwt op eigen ogen en wordt een dienaar onder de wrede, listige oom Laban die zijn dienaar en dochters uitbuit.

Ik moet eerlijk bekennen dat het beeld uit mijn jeugd van Jakob als huiselijk en gedwee moederskindje bijstelling vereist. Zijn tweelingbroer heeft al twee vrouwen als Jakob -alleen- naar Haran vertrekt. Een reis niet zonder gevaar. Hij is sterk, want zware stenen zijn voor hem geen probleem. Ook is hij een man met praktisch inzicht. Dat oude beeld is echter hardnekkig en speelt onbewust mij nog wel eens parten. Daarom is goed lezen en nadenken wat er echt in de Bijbel staat steeds weer een belevenis en geeft nieuwe inzichten. ■

Ook Mozes trof zijn vrouw bij een put (Ex. 2).

De Samaritaanse vrouw (Joh. 4) treft Jezus bij een put. Je zou weer een huwelijk verwachten. Verderop in het gesprek blijkt dat zij vijf mannen heeft gehad en de huidige man volgens Jezus *haar man niet is*. Omdat zij in Jezus gaat geloven wordt Hij haar 7^e en volmaakte bruidegom. De symboliek klopt dus.